

Sygn. akt VI ACa 661/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Aldona Wapińska

Sędzia SA – Krzysztof Tucharz (spr.)

Sędzia SA – Agata Zajac

Protokolant: – sekr. sądowy Beata Pelikańska

po rozpoznaniu w dniu 24 października 2012 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa P. G.

przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej w W.

o ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 9 marca 2012 r., sygn. akt III C 917/10

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) w punkcie pierwszym: oddala powództwo o nakazanie pozwanemu zamieszczenia przeprosin powoda na stronie internetowej (...) ;

b) w punkcie drugim: zasądza od Skarbu Państwa – Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w W. na rzecz P. G. kwotę 3.000 (trzy tysiące) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 13 października 2010 roku do dnia zapłaty, a w pozostałej części oddala powództwo;

2. w pozostałym zakresie oddala obie apelacje;

3. nie obciąża powoda obowiązkiem zwrotu stronie pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego;

4. przejmuje na rachunek Skarbu Państwa obciążające powoda koszty sądowe.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił częściowo powództwo P. G. skierowane przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej w W. o ochronę dóbr osobistych w ten sposób, że nakazał pozwanemu zamieszczenie, na własny koszt na stronie internetowej (...) w dziale „Ogłoszenia i komunikaty” czcionką verda, rozmiar „small” z pojedynczą interlinią tekstu następującej treści: „Przepraszam P. G. za naruszenie jego dóbr osobistych poprzez umieszczenie go w okresie od 25 stycznia 2008 r. do 10 marca 2009 r. w Zakładzie Karnym w P. w przeludnionej celi mieszkalnej. Dyrektor Generalny Służby Więziennej”.

Jednocześnie Sąd oddalił żądanie o zobowiązanie pozwanego do zaniechania działań naruszających dobra osobiste powoda oraz roszczenie pieniężne o zapłatę zadośćuczynienia w wysokości 80.000 zł i odstąpił od obciążania powoda obowiązkiem zwrotu pozwanemu kosztów postępowania.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd oparł na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych.

Powód P. G. przebywa od 8 lat w zakładach karnych w związku z wyrokami, skazującymi go za popełnione przestępstwa. W okresie od dnia 25 stycznia 2008 r. do dnia 10 marca 2009 r. powód był osadzony w Zakładzie Karnym w P. gdzie umieszczano go w permanentnie przeludnionych celach. Otrzymywał tam regularnie środki czystości. Razy w tygodniu korzystał z ciepłej kąpielni. Cele miały odpowiednią wentylację i oświetlenie. Powód nie składał wówczas żadnych skarg dotyczących warunków sanitarnych oraz socjalno-bytowych panujących w celach.

Sąd uznał za niewiarygodne zeznania powoda w tym zakresie, gdzie utrzymywał on, że w celach były gryzonie i robactwo, a kąpielnia sanitarna nie miała odpowiedniego zabezpieczenia.

Zdaniem Sądu, we wskazanym wyżej okresie czasu, doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda w postaci godności i do prawa intymności.

Dlatego też żądanie dotyczące przeprosin powoda podlegało uwzględnieniu w sposób określony w pozwie.

Jeżeli natomiast chodzi o roszczenie pieniężne (zadośćuczynienie) to Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do jego zasądzenia gdyż nie sposób uznać, że powód doznał znacznej krzywdy przebywając w przeludnionych celach, stosując obiektywne kryteria oceny tego zdarzenia.

Istotną okolicznością przemawiającą przeciwko uwzględnieniu przedmiotowego roszczenia jest również fakt, że brak zachowania odpowiednich norm powierzchni mieszkalnej w celach (minimum 3 m² na jednego osadzonego) nie wynikał z działań jednostek penitencjarnych lecz był podyktowany sytuacją ekonomiczną naszego państwa.

Poza tym, panujące w zakładach karnych warunki bytowe ulegają poprawie, o czym świadczy m.in. fakt braku przeludnienia w latach 2010-2011. Z kolei to ostatnie ustalenie przemawia za oddaleniem powództwa o zaniechanie w przyszłości naruszenia dóbr osobistych powoda.

W opinii Sądu Okręgowego, zasądzenie na rzecz powoda zadośćuczynienia byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego albowiem powód naruszając porządek prawny powinien być się liczyć z karą pozbawienia wolności i wszelkimi dolegliwościami, jakie z niej wynikają.

O kosztach procesu Sąd orzekł w oparciu o przepis art. 102 k.p.c.

Od tego wyroku apelację wniosły obie strony.

Powód zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego tj. art. 23 i 448 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie oraz obrazę przepisów procedur cywilnej wskutek nierozważenia wszystkich okoliczności, co miało istotny wpływ na treść zapadłego w sprawie orzeczenia.

Wskazując na powyższe zarzuty powód wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie od pozwanego, na rzecz powoda, całej żądanej sumy oraz kosztów zastępstwa procesowego.

Z kolei pozwany zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo oraz rozstrzygającą o kosztach postępowania.

W apelacji podniesione zostały następujące zarzuty:

1) naruszenie prawa materialnego, a w szczególności:

- a) art. 23 k.c. poprzez przyjęcie, iż pozwany naruszył dobra osobiste powoda;
 - b) art. 24 k.c. wobec przyjęcie, że w realiach rozpoznawanej sprawy istniały przesłanki do nakazania pozwanemu złożenia oświadczenia przeproszającego powoda o treści określonej w punkcie I zaskarżonego wyroku;
- 2) naruszenie przepisów postępowania tj.:
- a) art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie błędnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego.

W nawiązaniu do powyższych zarzutów strona pozwana wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego za I i II instancję, a jako ewentualny zgłosiła wniosek o uchylenie wyroku, w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania apelacyjnego.

Jednocześnie skarżący wnosił o oddalenie apelacji powoda.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego mogła odnieść swój skutek w części dotyczącej uwzględnienia roszczenia o charakterze niemajątkowym, natomiast apelacja powoda okazała się częściowo uzasadniona w zakresie oddalonego powództwa o zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego.

Jeżeli chodzi o apelację powoda to wprawdzie zaskarżony w niej został pkt. 2 wyroku, który zawierał zarówno rozstrzygnięcie o oddaleniu roszczenia pieniężnego jak i zobowiązania pozwanego do zaniechania naruszania dóbr osobistych powoda w przyszłości, tym niemniej – zarówno z treści zarzutów jak i końcowego wniosku apelacji wynika jednak, że powód kwestionuje jedynie odmowę przyznania mu zadośćuczynienia pieniężnego.

Zgodzić się należy z zarzutem skarżącego, że Sąd I instancji naruszył przepis art. 448 k.c. uznając, że ustalony w sprawie stan faktyczny nie dawał podstaw do przyznania powodowi jakiegokolwiek zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu naruszenia jego dóbr osobistych (prawa do godności i intymności), wobec niezapewnienia mu odpowiednich warunków bytowych, w jakich odbywał on karę pozbawienia wolności, w rozpatrywanym tu okresie czasu.

Słusznie w apelacji wskazano na niedostateczne wzięcie przez Sąd Okręgowy pod uwagę czasokresu permanentnego przebywania powoda w przeludnionych celach Zakładu Karnego w P. (około 13,5 miesiąca). Poza tym, że złożonej przez stronę pozwaną informacji o osadzeniu P. G. w tej jednostce penitencjarnej (k. 73 a.s.) wynika, że w okresach: od 13 lutego 2008 r. do 25 czerwca 2008 r., od 26 czerwca 2008 r. do 12 sierpnia 2008 r., od 23 października 2008 r. do 5 stycznia 2009 r. musiał on odbywać karę w warunkach gdzie na jednego więźnia przypadła powierzchnia mieszkalna wynosząca zaledwie 1,8 m², czyli blisko dwukrotnie mniejsza od minimalnej normy – 3 m².

Trudno też nie zgodzić się z opinią skarżącego, że nie stanowi podstawy do wyłączenia odpowiedzialności Skarbu Państwa za skutki związane z istnieniem zjawiska tzw. „przeludnienia w zakładach karnych” argument, iż taka sytuacja jest wynikiem problemów ekonomicznych państwa.

Należy w tym miejscu przytoczyć trafny pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 czerwca 2012 r. sygn. akt I CSK 489/11, w myśl którego – dla wykazania braku bezprawności naruszenia dóbr osobistych więźnia, takich jak: godność i prawo do prywatności nie wystarczy samo stwierdzenie, że przyczyną owego naruszenia jest trudna sytuacja gospodarcza kraju.

Brak winy po stronie jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa, z której działalnością wiąże się dochodzone tu roszczenie jest okolicznością indyferentną gdyż nie jest to niezbędny element odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa wynikającej z mocy przepisu art. 448 k.c.

Mając więc na względzie przytoczone wyżej rozważania, należy stwierdzić, że powód doznał od pozwanego krzywdy, która wymaga przyznania mu odpowiedniej rekompensaty finansowej.

Nie sposób jednak w żadnej mierze uznać, że żądana przez kwota – 80.000 zł stanowi sumę adekwatną do doznanych przez tę osobę dolegliwości.

Przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe nie wykazało zasadności innych zarzutów, jakie powód kierował pod adresem w/w jednostki penitencjarnej, takich jak: brak elementarnych warunków higienicznych, ograniczony dostęp do więziennej służby zdrowia, czy brak odpowiedniej wentylacji cel.

Nie bez znaczenia jest też fakt, że skarżący mógł jak ustalił Sąd Okręgowy, uczestniczyć w zajęciach kulturalno-oświatowych, z których sam zrezygnował, co niewątpliwie łagodziłoby mu, w pewnym zakresie, dyskomfort psychiczny związany z pobytem w nadmiernie zagęszczonych celach.

Wszystkie te okoliczności, uzasadniały przyznanie powodowi zadośćuczynienia w kwocie 3.000 zł, które nie jest sumą symboliczną i stanowi dla niego odczuwalna korzyść majątkową.

Odsetki od tej należności zostały zasądzone począwszy od dnia 13 października 2010 r. tj. po upływie 14 dni od daty doręczenia stronie pozwanej odpisu pozwu (k. 31v a.s.).

Stosownie do treści art. 455 k.c. – jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania.

Termin „niezwłocznie” oznacza konieczność spełnienia świadczenia bez uzasadnionego zwlekania ale nie może on być utożsamiany z określeniem „natychmiast”.

Biorąc pod uwagę specyfikę zgłoszonego roszczenia strona pozwana musiała dysponować pewnym, niezbędnym okresem czasu aby móc zbadać i ocenić zasadność skierowanego wobec niej roszczenia.

Dlatego też okres 14 dni, licząc od daty otrzymania zawartego w pozwie zadania zapłaty, nie powinien jeszcze rodzic po stronie pozwanej w stanie opóźnienia w spełnieniu świadczenia, z którym to zdarzeniem związany jest obowiązek zapłaty wierzytelności odsetek (art. 481 § 1 k.c.).

Dalej idące roszczenie powoda nie zasługiwało na uwzględnienie.

Jeżeli natomiast chodzi o apelację strony pozwanej, to mimo, że zarzut przyjęcia przez Sąd Okręgowy błędnego poglądu, że doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda był chybiony, to jednak słusznie skarżący kwestionuje zobowiązanie go do złożenia oświadczenia przeproszającego powoda i to w taki sposób, jak znalazło to swój wyraz w pkt. I zaskarżonego wyroku.

Właściwym miejscem publikacji przeprosin nie może być strona internetowa (...) Sp. z o.o. w W. (...) dział – „Ogłoszenia i komunikaty”, gdyż wchodzi tu w grę podmiot gospodarczy, którego działalność nie ma żadnego związku z przedmiotem niniejszego postępowania i zamieszczenie tam przeprosin pochodzących od Skarbu Państwa (na jego koszt) nie koreluje w żaden sposób z naruszeniem takich dóbr osobistych powoda jak: godność czy prawo do intymności (prywatności).

Sąd Apelacyjny podziela przy tym pogląd tutejszego Sądu wyrażony w uzasadnieniu wyroku z dnia 18 października 2012 r. sygn. akt CI ACa 584/12 9nie publ.), że nie jest dopuszczalna ingerencja Sądu co do żądania miejsca złożenia postulowanego oświadczenia o którym mowa w art. 24 k.c.) i wobec stwierdzenia, że zamieszczenie sformułowanych przez stronę powodową przeprosin w miejscu wskazanym w pozwie nie wchodziło w grę, nie było konieczności badania treści przedmiotowego oświadczenia.

Słusznie podnosi pozwany Skarb Państwa, iż nie wiadomo - dlaczego to strona internetowa spółki prawa handlowego, w ramach której, nie świadczy nawet swoich usług prawnych pełnomocnik powoda miałyby stanowić odpowiednie forum do upublicznienia przeprosin powoda.

Poza tym musi budzić zasadnicze wątpliwości celowość nadawania w ogóle takiemu oświadczeniu publicznego charakteru wobec istnienia bardzo ograniczonego kręgu osób, którym znane były warunki bytowe w jakich powód odbywał karę pozbawienia wolności w rozpatrywanym tu okresie czasu.

W tym stanie rzeczy nie sposób uznać, że postulowany przez powoda środek usunięcia skutków naruszenia jego dóbr osobistych był adekwatny do badanego zdarzenia, co skutkowało zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie w całości roszczenia o charakterze niemajątkowym.

Z przytoczonych wyżej przyczyn Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto w oparciu o przepis art. 102 k.p.c. mając na uwadze trudną sytuację materialną i osobistą powoda.